

ULUSAL İSTİHDAM STRATEJİSİ VE DEVLET KRİZİ

Yücel FİLİZLER
İşçi Meclisi Gazetesi

Giriş

Ulusal İstihdam Stratejisi (1), Türkiye kapitalizminin 2008-2009 kriziyle birlikte gündeme geldi. Küresel mali oligarşik (Dünya Bankası, Avrupa Birliđi) yönergeler ve Türkiye tekelci burjuvazisinin istekleri doğrultusunda bir Ulusal İstihdam Strateji Belgesi hazırlandı. Strateji Belgesi, 2 yılda bir taktik güncellemelerle emek-sermaye ilişkilerinde burjuvazinin ihtiyaç duyduğu çok kapsamlı ve dur-duraksız yeniden düzenlemelerin yapılmasını öngörmektedir.

Ulusal İstihdam Stratejisi kapsamında 2009 yılından itibaren çok sayıda düzenleme yapılmaktadır. “Kısa dönemli çalışma programı”, “Toplum yararına çalışma programı” gibi 6-9 aylık geçici çalıştırma biçimleri İl Özel İdarelerinden fiilen Organize Sanayi Bölgelerine yaygınlaştırıldı. Kadınların, gençlerin düşük ücretli güvencesiz çalıştırılması patronlara vergi-prim indirimi teşviği kapsamına alındı. İşverenlerin “ücret dışı maliyetlerini azaltma” adı altında çalıştırdıkları işçilere dönük sigorta primi, işçi sağlığı ve güvenliği, kreş, giderek işçi servisi, yemek gibi yükümlülükleri resmen ya da fiilen kaldırılmaya başlandı. Kadınların, çocukların ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması yasakları gevşetildi. Kamuoyunda “çocuk işçiler ve çocuk gelinler yasası” olarak bilinen eğitimde 4+4+4 sistemi getirildi. Staj, proje, intörn gibi adlar altında cep harçlığına öğrenci emeği sömürsü hızla genişletildi. İlk kez işe girenlerin ve yeni mezunlarının “deneme çalışması” adı altında asgari ücretten çalıştırılması yaygınlaştırıldı. İşçi kiralama yetkisi olmayan Özel İstihdam Büroları bu yetkiyi fiilen kullanmaya başladılar. KOBİ’lerde 12 saatlik işgünü hızla yaygınlaştı. Muvazaalı taşeronluk uygulamaları, taşeron şirketlerde işçileri aylar

boyunca ücretlerini ödemedi ve sigortalarını yatırmadan çalıştırma uygulamaları yaygınlaştı. Vasıflı, eğitimli mesleklerde ve kamuda mesleki yeterlilik ve performans uygulamaları yaygınlaştırmaya başlandı. (2)

OSTİM’de 4 aydır çalıştığı işyerine neden sigortasının yatırılmadığını soran işçi, “Toplum yararına çalışma programı” kapsamında işe alındığını ve işverenin 9 ay boyunca sigorta yapmama hakkının olduğunu hayretle öğrenmektedir. TOFAŞ’ta işten çıkartılan bin sözleşmeli işçi, TOFAŞ’a değil kendilerinin bile bilmedikleri bir Özel İstihdam Bürosuna bağlı çalıştıklarını ve tüm sosyal haklarının gasp edildiğini hayretle öğrenmektedir. Türkiye’nin en büyük taşeronluk ve kiralık işçi holdinglerinden Orion, 4 aydır ücret ödemedi çalıştırdığı 20 bin işçinin toplamı 1 milyar lirayı bulan kıdem, ücret ve diğer hakedişlerini dolandırarak ortadan kayboluvermekte, işçilere haklarını umutsuzca mahkeme kapılarında aramak kalmaktadır...

2011 yılında torba yasayla bir dizi esnek, güvencesiz çalıştırma düzenlemesi daha yandan geçirildi. Daha temel düzenlemeler ise önce 2013 Haziran ayına, sonra 2014 başına tarihlendi. Kıdem tazminatının mali sermaye fonlarına devredilerek buharlaştırılması, taşeronluğun esas işlere girmesini düzenleyen yeni taşeron işçilik yasası, Özel İstihdam bürolarına yetki, ödünç ve kiralık işçilik düzenlemesi, çağrı üzerine çalışma, evden çalışma, kısmi zamanlı çalışma, kadın istihdam aile ve çok çocuk düzenlemesi bunlar arasındadır. Yasal düzenleme kapsamında görünmeyen mesleki yeterlilik, performans ve sertifika sisteminin meslek liselerine ve teknik emekgücüne yaygınlaştırılması da, 2013 sonlarından itibaren hız kazandı.

Yoksul hanelere sosyal yardımın da çalışmayla ilişkilendirilmeye çalışılması, emeklilerin, engellilerin, göçmenlerin en düşük ücretlerle güvencesiz çalıştırılmasına ilişkin düzenlemeler de gündemdedir.

Yasamanın Yerini Alan Strateji Belgeleri

Ulusal İstihdam Stratejisi kapsamında, daha bilinmeyen, ancak yaşayarak gördüğümüz veya işçi direnişleriyle açığa çıkarılabilen pek çok örtük düzenleme ve fiili uygulama vardır. Mali oligarşik “strateji belgeleri”, eski tarz yasama-uygulama işleyişini alt üst eden bir emrivakiliktedir. Yasamanın yerine geçirilen strateji belgelerinin birçok yönü fiilen uygulanmaktadır. Neoliberal devlet tarafından önü açılıp özendirilen fiili uygulamalar, kapitalistler tarafından öğrenilerek belli bir yaygınlığa ulaşmış teamül haline geldikten sonra yasal düzenleme yapılmaktadır. (3) Tek bir büyük paket olarak Meclise geldiğinde büyük tepki çekecek düzenlemeler, parça parça, bazıları torba yasalarla yandan, bazıları ilintisiz başka yasalara alt madde olarak geçirilmektedir. Yine en çok dirençle karşılanacak kıdem tazminatı hakkı gaspı gibi sivri uçlar, sürece yayılarak, direnç mevzilerinin farklı düzenlemelerle yandan ve arkadan kuşatılıp zemini kaydırılarak hayata geçirilmektedir. Yasal hatta anayasal düzenleme gerektiren değişikliklerin, kanun hükmünde kararnameyle, bakanlık yönetmeliği, idare genelgesi veya mevzuat düzenlemesi ile uygulanmasının pek çok örneği vardır. Strateji belgeleri, sürece yayılmış sayısız yasal düzenleme silsilesi ile fiili uygulamaların birliğidir. Neoliberal iş yasaları da, son derece muğlak, esnek, kaygan; patronlar açısından her türlü muvazaalı uygulama ve hak gaspının mübah olduğu bir biçim almaktadır. Ulusal İstihdam Strateji Belgesi ile, çalışma ilişkilerinde bitmez tükenmez yeniden düzenlemeler silsilesi, sendika ve iş hukuku uzmanlarının bile takip etmekte zorlandığı, içinden çıkılmaz hale gelmiş bir parçalılık, karışıklık, muğlaklık ve fiililik ile yürütülmekte, fakat toplamda büyük çaplı bir dönüşümü gerçekleştirmektedir: Eskiden “atipik”, “kapsam dışı” denilen esnek, güvencesiz, kuralsız çalıştırma biçimleri giderek temel biçim haline gelmektedir.

Neoliberal strateji belgeleri temelindeki bu tür postmodern yönetim teknikleri, halen düz bir

algıyla yaşamaya/parlamentoya endeksli muhalefet biçimlerinin de zeminini kaydırmaktadır. Bir diğer yönetim tekniği de, yasa tasarılarının son halkasına sendikaların dahil edilerek, işçi sınıfının direncinin de yönetim süreçlerine emilmesidir. En sonu, sendikalı işçilerin başının üzerinde demokles kılıcı gibi sallandırılan kıdem gaspı, bir nevi şantaj ve rüşvet aracı olarak kullanılmaktadır. İşçilerin tüm dikkatinin toplandığı kıdem tazminatı gaspı her seferinde ötelenirken, diğer kapsamlı düzenlemelerin daha sorunsuz geçmesi sağlanmaktadır. Nitekim sendikal ve sol muhalefet, kıdem gaspının ötelenmesini kazanım ilan ederek, zaten gündeminde önemli bir yer tutmayan Ulusal İstihdam Stratejisini tümüyle bir yana bırakmıştır.

Birikim Krizi ve Devlet Krizi

Sermayenin emeğe adı üstünde böylesine stratejik ve yıkıcı saldırılar dalgasının solda doğru dürüst gündem bile olmamasının asıl nedeni olarak, Haziran Direnişi ve 17 Aralık’tan itibaren ayyuka çıkan rejim krizinin gölgesinde kalması gösterilebilir. Ancak sorun da zaten, rejim krizinin sermaye birikim süreçlerinin tıkanması ve yeniden yapılanmasından kopuk okunmaya çalışılmasıdır. Türkiye kapitalizminin geleneksel olarak, aşağı yukarı 8-10 yılda bir rejim kriz ve yeniden dizaynından geçtiği bilinen bir olgudur. Ne var ki aşağı yukarı eş zamanlı olarak, yine 8-10 yılda bir sermaye birikim süreçlerinde tıkanma ve yeniden yapılanma süreçlerinin yaşandığı, daha az bilinen ya da unutulmuş bir olgudur.

2008 krizinden itibaren, çok sayıda Strateji Belgesi ve Eylem Planının birbiri ardından ve eşgüdümlü olarak ortaya çıkması, Türkiye kapitalizminin bir birikim döneminin sonuna geldiği ve yeni bir birikim düzlemine geçiş çabasının ifadesidir: Türkiye Sanayi Strateji Belgesi, Ulusal Bilim Teknoloji ve Yenilik Strateji Belgesi, Ulusal Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları Strateji Belgesi, Hayat Boyu Öğrenme Stratejisi, Ulusal İstihdam Stratejisi Belgesi, Gençlik İstihdam Stratejisi Belgesi, Yeni Yatırım Teşvik Sistemi... Aynı yıllarda büyük burjuva örgütlerinin tüm yönlü “yapısal reformlar” için baskısı ve tatminsizliği artmaya başlamıştır. “Vergi reformunu, eğitim reformunu, yargı reformunu, kamu yönetimi reformunu, firmalarımızın sağlıklı büyümelerini mümkün kılacak şekilde

[yeniden] tasarlamalıyız.” (4) Bunlara aile, sağlık, enerji gibi konularda stratejik dönüşüm programları eşlik etmektedir.

Doğrusu AKP Hükümeti de küresel mali oligarşinin ve Türkiye’deki tüm büyük sermaye kesimlerinin ortak isterleri olan yeni nesil neoliberal yapısal dönüşüm programları silsilesini yürütmek için elinden geleni ardına koymadı. Son 5 yıldaki yapısal dönüşümler silsilesi, gerçekten benzeri başka bir dönemde pek görülmemiş başdöndürücü bir fırtına gibidir. Bununla birlikte AKP Hükümeti, sermayenin bir bütün olarak ve çok daha köklü bir birikim ve güç yükseltimi isterlerini karşılayamaz hale geldi. Çünkü sermaye yalnız daha fazlasını değil, daha stratejik olanı istemektedir! Türkiye kapitalizminin, 80 li ve 90 lı yıllardaki finansal ve ticari küreselleşme süreçlerinin ardından asıl 2000 li yıllarda gerçekleşen üretken sermayenin küreselleşmesi süreci, Türkiye burjuvazisinin yapısal zaafını ortadan kaldırmadı, sermaye birikiminin yeni küresel temelinden daha bir açığa çıkardı: Emek üretkenliği sorunu!

Strateji kavramı; tüm şu sanayi stratejisi, teknoloji stratejisi, eğitim stratejisi, istihdam stratejisi halkalarıyla birlikte- işte burada gerçek anlamını bulur. Sermaye açısından en stratejik olan, emeğin toplumsal (bilimsel, teknolojik, organizasyonel, eğitimsel) üretkenliği, mutlak ve asıl olarak da görelî artıdeğer sömürsünde büyük çaplı bir artışın gerçekleştirilebilmesidir. Türkiye kapitalizmi otomotiv, enerji gibi görece daha sermaye yoğun sektörlere bir geçiş yapmıştır, fakat düşük ve orta teknolojilerden orta-yüksek ve yüksek teknolojilere, vasıfsız emeğücünden nitelikli emeğücüne aynı geçişi yapmakta çok zorlanmaktadır. (5) Ucuz emeğücüne ve sıcak para girişiyle kur şişirerek ucuzlatılan ithal ara girdilere (dolayısıyla cari açığa) dayalı sermaye birikim biçimi bir sınıra dayanmaya başlamıştır. Büyük burjuva örgütleri sözcülerinin ağızlarını her açtıklarında; “verimlilik, teknoloji, nitelikli işgücü, yapısal reform” telaş ve nakaratı bunun ifadesidir.

Kamu Merkezli Birikim Stratejisinden Neoliberal Eğitim ve Aile Merkezli Birikim Stratejisine

Söz konusu stratejilerin tamamı, üretici güçlerin, yüksek artıdeğer üretiminin; Bilim, teknoloji,

ar-ge, eğitim, nitelikli işgücü, vd.- geliştirilmesini öngörmektedir. Kârlılığı düşük emek yoğun sektörlerin ve üretim aşamalarının ise daha ucuz emeğücü ve maliyet alanlarına (Kürt bölgesine) kaydırılmasını öngörmektedir. Ulusal İstihdam Stratejisi Belgesi, Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi ile birlikte okunduğunda, daha açık görülebilmektedir: İkili bir emeğücü piyasası organize edilmektedir. Bir yanda yığınsallaştığı ölçüde daha da değersizleştirilen nitelikli teknik emeğücü temelinde azami görelî artıdeğer üretimi, diğer yandan ağırlıklı olarak (Strateji belgesinde “dezavantajlı kesimler” denilen) kadın, genç, öğrenci, engelli, yoksul, göçmenlerin (6) daha yığınsal biçimde işçileştirilmesi temelinde azami mutlak artıdeğer üretimi... Yığınsal olarak hem nitelikli hem ucuz emeğücü üretimi için, yoğunlaştırılmış mesleki-teknik-uygulamalı eğitim, genişletilmiş staj-intörn programları, mesleki yeterlilik ve sertifika sistemleri, sermayenin durmaksızın değişen isterlerine göre ömür boyu yeniden eğitim, sertifika kursları düzenlemesine doğru bir geçiş yapılmaktadır. Azami görelî artıdeğer üretiminin merkezinde; seri ve yığınsal teknik emeğücü üretimine indirgendığı gibi, kendisi de başlıbaşına aktüel esnek emeğücü piyasasına dönüşmekte olan neoliberal eğitim sistemi yer alır.

Azami mutlak artıdeğer üretiminin merkezinde ise, “kadın istihdam+evlilik ve çok çocuk teşviki” paketinden de kolayca görülebileceği gibi aile yer alır. Ücretler emeğücü değerinin altında düşürüldükçe, her aileden ikinci, üçüncü, dördüncü kişilerin, kadınların, gençlerin, öğrencilerin, giderek küçülen yaşlardan çocukların esnek, güvencesiz emeğücü piyasasına çıkmasının sürdürülebilirliği, çözülen aile kurumunun neoliberal muhafazakar restorasyonuna dayanır. Emeğücünün tamamen özelleştirilmiş üretimi ve yeniden üretimi kadar, tasfiye edilen sosyal güvenlik sisteminin tüm yükünün (yaşlı, sakat, hasta bakımı) üzerine yıkıldığı kadın ve aile kurumu, yanısıra yine sermayenin maliyetlerini azaltacak biçimde ev ve aileye kaydırılan üretim süreçleri (evde el emeği ve bilgisayarlı kafa emeği üretimi), ailenin yeni sermaye birikim organizasyonundaki stratejik rolünü gösterir. Ulusal İstihdam Stratejisinin, eskiden üretim ilişkilerine dışsal kabul edilen eğitim ve aileyi doğrudan üretim ilişkilerinin stratejik bileşeni haline getir-

mektedir. Strateji Belgesi kapsamında, eğitim ve ailenin, örtük olarak, sermaye maliyetlerini minimize eden, emeğin toplumsal artıdeğer üretimini maksimize eden üretici güçler organizasyonu kapsamında yeniden tanımladığına dikkat edilmelidir. AKP Hükümetini son birkaç yılda en fazla uğraştıran ve en fazla tepki topladığı konular arasında yer alan gençlik-eğitim, kadın-aile politika ve dizaynları, sermayenin yeni birikim stratejisinden kopuk ele alınamaz. Ulusal İstihdam Stratejisini, salt esnek, güvencesiz, kurlsız istihdam biçimleriyle sınırlı görmek de son derece eksik bir yaklaşım olur. Neoliberal eğitim ve aile, esnek, güvencesiz, kurlsız çalıştırma biçimlerinin başlıca dayanakları olarak yeniden düzenlendiği gibi, “kamu” merkezli sermaye birikim stratejisinden neoliberal eğitim ve aile merkezli yeni sermaye birikim stratejisine geçişin de ifadesidirler.

Kâr oranlarının düşme eğilimine karşı toplumsal emek üretkenliğini/görelî artıdeğer sömürsünü yükseltmede bilim ve teknoloji üretimi kilit bir rol oynamaktadır. Üniversiteler daha düşük maliyetli bilim, teknoloji, “inovasyon”, proje ve tabii seri (değersizleştirilmiş) vasıflı emegücü üreten fabrikalara dönüşmektedir. (7) Bilginin sermaye birikim süreçlerinde kazandığı kilit konum, bilginin üretim ve aktarım süreçlerinin neoliberalize edilmesini hızlandırmaktadır. Dahası eğitim sisteminin kendisi, güvencesizleştirilen öğretim üyeleri ve asistanlar, öğretmenler, staj-intörn-proje sistemleri, ücretli-ücretsiz çalışan öğrenci kitleleri ile muazzam bir ucuz ve esnek emegücü piyasası haline gelmektedir. Bir bütün olarak eğitim sistemi ve üniversiteler, sermaye birikiminde daha kritik bir kaldıraç rolü kazanmaktadır.

Dünya çapında gelişen büyük şirketlerin bilgisayarlı ofis çalışanlarının bir bölümünü, daha düşük maliyetli evden çalıştırmaya geçirmesi, Türkiye’de de gözlenmeye başlamıştır. Evde kadın ve çocuk el emeği üretimi organizasyonu ise, artık küçük taşeron araçların ötesinde, bizzat AB desteği, il belediyeleri, üniversiteler, yerel sermaye örgütleri ve (Ulusal İstihdam Stratejisi çerçevesinde oluşturulan) İl İstihdam Kurulları tarafından giderek genişleyen çapta yapılmakta ve teşvik edilmektedir. Kadın İstihdam Yasa Tasarısı ise, neoliberal sermaye birikiminin ucuz kadın emegücüne büyüyen ihtiyacını, kadının seri emegücü üretici-

si (“3 çocuk”) ve emegücü bakıcısı (çocuk, eş, yaşlı, hasta, engelli bakımı) olarak erkeğe ve aileye bağımlılığın neomuhazakar dizaynı ile bütünleştirmeye çalışıyor. Düzenleme aileyi, daha dolaysız bir “üretim mekanı”, neoliberal sermaye birikim kaldıracı olarak yeniden kurguluyor. (8)

Üretim ve Emek Organizasyonunda Değişim

Sermayenin toplumun durmaksızın daha geniş kesimlerini sömürü çarklarının içine çekmesi ve emeğin toplumsal üretkenliğinin geliştirilmesi tek yanlı bir süreç değildir. Eğitim ve aile konularında gördüğümüz gibi, daha yüksek toplumsal artıdeğer üretimi için, üretim ve yönetim ilişkilerinin de yeniden örgütlenmesini gerektirir. Ulusal İstihdam Stratejisi yalnızca istihdam biçimlerinin değil, üretim ve emek organizasyonunun değişmesidir. Bunu en açık biçimiyle aşırı birikim krizi içindeki sermayenin, sağlık, eğitim, kent-mekan, tarım, ulaşım, iletişim, kültür, sanat, spor, oyun, eğlence gibi yeni değerlenme alanlarında görürüz. Yüzeysel bakış, sorunu yalnızca piyasalaştırmada görür. Oysa piyasalaştırma değişimin yalnızca ön koşuludur; asıl değişim tüm bu alanların da endüstrileştirilmesinde, azami artıdeğer üretim süreçlerine bağlanmasıdır.

Ulusal İstihdam Stratejisinin üretim ilişkilerinde yarattığı bir diğer önemli değişim, geçmiş dönemdeki üretim ilişkilerini tanımlayan kaba işbölümü ayrımlarının: Kamu-özel, işçi-memur, eğitim-üretim, kafa emeği-kol emeği (beyaz yakamavi yaka), kadın-erkek, genç-yetişkin, sağlıklı-engelli, çalışan-işsiz ayrımlarının işçilerin çalışma ve yaşam koşulları açısından giderek geriye doğru çözülmesidir.

Bir diğer önemli değişim, “geleneksel” ezme-ezilme ilişkilerinin kapitalist üretim ilişkilerine (kısmi bir revizyonla) içerilmesi, yapısal bileşeni haline getirilmesidir. Kadınlar, gençler, çocuklar, öğrenciler, engelliler, yoksullar, göçmenler... Ezilenler ve siyasal-toplumsal olarak alt konumda addedilenler, bu durumlarında ciddi bir değişim sağlanmadan ve kolektif hak ve özgürlükleri tanınmadan, yığınsal olarak en esnek, en güvencesiz, en kölece ve en düşük ücretli vahşi sömürü çarkları içine çekilmektedir. Ulusal İstihdam Stratejisi, “istihdam açısından dezavantajlılar” dediği ezilen

kesimlerden işçilerin ezilmişliğinin de azami sömürülmesini temel bir "istihdam politikası" haline getirmektedir. Ezilenlerin alt koşullardan işçileşmesi, genellikle bir konum artışı ve bağımlılıktan özgürleşme sağlamadığı gibi, yaşamlarında karşı karşıya oldukları zorluklar, engeller, angaryalar, kısıtlamalar, gerici baskı ve saldırılar da artmaktadır. Örneğin kadınlara dönük şiddette son yıllarda yaşanan büyük çaplı artış ile Ulusal İstihdam Stratejisi (kadınların daha yığınsal olarak işgücü piyasasına girme eğilimi) arasında belirgin bir korelasyon vardır. Kadınların ücretli çalışma yaşamına girmesiyle kazandığı görece ekonomik bağımsızlık ve özgüven duygusu, toplumla bağımlı erkek dolayısıyla değil daha dolaysız kurma çabasıyla birlikte, erkek egemenliğine tehdit olarak algılanmaktadır. (9) Tüm diğer ezilme, bağımlılık, eşitsizlik ilişkileri daha dolaysız ve derinlemesine ücretli kölelik ilişkisi ile kaynaşmakta, ondan bağımsız ele alınmaz hale gelmektedir.

Üretim ilişkileri ile birlikte mülkiyet ilişkileri de değişmektedir. Özel mülkiyetin Marksist tanımı, "başkalarının emekgücünden yararlanma yetkisi"dir. (10) Neoliberal kapitalist üretim ilişkileri, kapitalistlerin çalıştırdıkları işçilerin emek gücü üzerindeki ve kapitalist sınıfın toplumsal emekgücü üzerindeki mülkiyet hak, yetki ve otoritesini, hem resmen hem de fiilen genişletir.

İşçinin kendisi için çalıştığı gerekli emek-zaman ile kapitaliste artıdeğer ürettiği karşılıksız emek-zaman arasındaki ayırım ve ilişkinin belirsizleşmesi, tüm esnek çalıştırma biçimlerinin ruhudur. Böylelikle kapitalistin işçiyi dolandırması fevkalade kolaylaşır. Bununla da kalmaz, karşılığı ödenen ve ödenmeyen emek-zaman arasındaki ayırımın belirsizleşmesi, çalışma mekanı ile yaşam mekanı, çalışma zamanı ile serbest zaman arasındaki ayırımların da belirsizleşmesine doğru genişler. Kapitalist üretim ilişkileri, fabrika ve işyerlerinden taşıp evleri ve yaşam alanlarını da kolonize ediyor. İş tanımlarının da belirsizleşmesiyle, her şey iş, her yer işyeri, tüm zamanlar çalışma zamanı haline geliyor.

Özetle: Bir dönemki sermaye birikiminin gelişmesinin ve örgütlenmesinin biçimi olan ulus, ulus devlet, kamu, eğitim, aile, din, işbölümü gibi kategori ve kurumlar, eski biçimleriyle, onun engeli haline gelmişlerdir. Bu kurumların her birindeki

bitmez tükenmez kriz, yeniden yapılandırma, restorasyon sarmallarının en derindeki nedeni budur. Bu yüzden burjuvazi ve mali oligarşisi bu kurumların her birini toplumsal emek üretkenliğini (toplam toplumsal mutlak ve görece artıdeğer üretim kapasitesini) artıracak biçimde yeniden yeniden düzenlemeye çalışmaktadır. "Katı olan her şey buharlaşıyor" ve rejimin, ailenin, eğitimin, toplumsal-teknik işbölümünün tüm yeniden düzenlemeleri daha kemikleşmeden eskiyor. Burjuvazi ve mali oligarşisinin AKP eliyle yaptığı tüm yeniden düzenlemeler de daha konsolide edilemeden AKP'yle birlikte yeniden sarsılıyor. Sınıflar arası, sınıf kesimleri arası, uluslararası güç mücadeleleriyle tüm siyasal-toplumsal kurum ve ilişkiler yeniden süreçleniyor. "Üretimin sürekli altüst oluşu, bütün toplumsal kurum ve ilişkilerdeki düzenin kesintisiz bozulduğu, sonu gelmez belirsizlik ve hareketlilik" günümüz kapitalist toplumunu ve sermayenin yeni bir birikim organizasyonuna doğru geçmekte oluşuyla eşitsiz, düzensiz, kesintili, çatışmalı siyasal-toplumsal dönüşüm sürecini de karakterize eder. Fakat tüm bu krizler, yeniden yapılandırmalar, restorasyonların genişleyen sarmalı ve "sonu gelmez belirsizlikler" içinde bir belirginlik arayacaksa iki şeye bakmak yeterlidir:

Birincisi, "toplum hep belli bir toplumsal emek üretkenliği düzeyi üzerinde örgütlenmiş olduğundan, her üretkenlik artışı toplum üzerinde karıştırıcı bir etki yapar... Emek üretkenliğinin her yükselmesi düzenin yenibaştan kurulmasına adım adım zorlar." (11) Sermayenin yeni birikim stratejisinin özü, toplumsal emek üretkenliğini (toplam toplumsal mutlak ve görece artıdeğer sömürsünü) yeni bir düzeye çıkarmak olduğundan, bu siyasal-toplumsal ilişkiler düzeninin durmaksızın bozulduğu ve yeniden düzenlenmesi ile el ele gider. Birkaç yıla yayılabilecek bugünkü rejim krizi ve çatışmalarının nasıl bir yeniden düzenlemeler silsilesine varacağını kestirmek zor da olsa, yalnızca kendi yolunu açmaya devam eden Ulusal İstihdam Stratejisine bakarak, bunun toplumsal emeğin daha ağır sömürülmesi, değersizleştirilmesi ve tahakküm altına alma düzenlemesi olacağını öngörmek zor değildir.

Fakat, ikincisi, maç yalnızca burjuva güçler arasında değildir. Rejim krizinin derinleşmesinde tarihsel bir rol oynayan Haziran Direnişinin tabanı ve ağırlığı henüz bir sınıf karakteri kazanmamış

yeni işçi kitlelerinden oluşuyordu. Neoliberal sermaye birikim stratejisini kendi karşı kutbunda dev çaplı yeni proleterleşme dalgalarını da üretmektedir. İşçi sınıfı toplumsallaşmakta, toplum işçileşmektedir. Bu bugün bir yanda dar bir ekonomik-sendikal mücadele, diğer yanda uzlaşmaz sınıf karşıtlığı ekseninden yoksun bir toplumsal-siyasal mücadele olarak ayrıksı biçimler olsa da, iki yönden birbirine geçerek ilerleyecektir. Yalnız Haziran Direnişinin değil, Kürt, kadın, öğrenci hareketlerinin bugünkü biçimleri ne olursa olsun tabanlarının yeni işçi kitleleri ve işçileşen kesimlerden oluşuyor olması, işçi eylem ve direnişlerinin ise kaçınılmaz olarak ekmek ve sendikanın ötesinde zaman, mekan, öz örgütlenme mücadelelerine yönelmesi bir göstergedir. Yeni sermaye birikim stratejisinin zorunlu kıldığı zemin yükseltimi üzerinden işçi sınıfının geleneksel biçimi sarsıntılar içinde çözülmesini sürdürürken, dev çaplı yeni işçi kitlelerinin toplumsallaşmış ve siyasallaşmış sınıfsal oluşumu da bu mücadelelerin içinden geçerek ilerleyecektir.

Proleterleşme Süreçleri

Giderek daha geniş toplumsal kesimleri kapsamına alıp, giderek daha rekabetçi bir işgücü piyasasına yığınlarla fırlatıp atan, orada cinsiyet, ulus, yaşa göre damgalayıp, işsizlik ve baskı ile yoğurup neoliberal çalışma disiplinine sokmaya çalışan yeni proleterleştirme süreçleri: Süregiden toplumsal sarsıntıların, rejim krizinin de arka planındaki temel tarihsel etkenlerden biridir. Öne çıkan pek çok toplumsal-siyasal olgu; Kürt müzakere sürecinin yürütülüş biçimi, kadınlara dönük şiddette patlama, gençliğe, kent yoksullarına dönük baskı ve kontrol politikaları, aile ve eğitim sisteminde derin kriz ve yeniden yapılandırma, toplum ve yaşam mühendisliğinin yeni biçimleri, hatta Haziran Direnişi dahi, bu dev çaplı yeni proleterleştirme süreç ve mekanizmaları kavranmadan tam anlaşılabilir. Yeni işçileştirme süreçleri ve mühendisliği kavranmadan, işçi sınıfının genişleyen temelden yeniden oluşumunu ilerletecek politikalar üretilemez.

“Yoksullaşma deneyimi onların üzerine, kırsal çalışan için ortak haklarının ve köy demokrasisinin kalıntılarının kaybı; zanaatkâr için statüsünün yok oluşu; dokumacı için hayatiyetinin ve bağımsızlığının ortadan kalkışı; çocuk için evde çalışma ve oynamanın sonu; reel ücretleri artan pek çok

işçi grubu için güven duygusunun, boş zamanın ortadan kalkışı ve kentsel çevrenin kötüleşmesi gibi yüzlerce değişik biçimde geldi.” (12)

Bugün de yıkıcı proleterleşme/sınıf oluşumu süreçlerini, çalışma, yaşam, yönetilme koşullarında kapsamlı dönüşümle birlikte ele almalıyız:

- Artan sayıda işçi için yılda en az birkaç kez yeniden iş arama angaryasının başlıbaşına bir “iş” haline gelmesi ve dev çaplı bir “köle tüccarlığı sektör”ünün ortaya çıkması,

- Sınav köleliği (LYS’den KPSS’ye Mesleki Yeterlilik Sınavlarına her yıl, sınav sayısı ve sınav kölelerinin sayısı artıyor. Bir yılda sınava girenlerin sayısı bu yıl 7 milyon kişiden 10 milyon kişiye çıktı. Bu, 10 milyon kişinin yılda ortalama 50 günlük çalışma mesaisi kadar fazladan sınava çalışma mesaisi yaptığı anlamına geliyor.)

- Meslek lisesi öğrencisinin okulunun işyeri haline gelmesi,

- Üniversite öğrencisinin hamburgercide garsonluk yapması,

- Eğitimli mesleklerin konum ve özerklik yitimi (13),

- Emekçilerin üretim araçlarından sonra, ömür boyu tek bir işe ya da mesleğe bağlı olmaktan da “özgürleşmesi”,

- Tüm çalışma ve mesleklere yaygınlaştıran performans, yeterlilik, sertifika sistemleri,

- Eğitimin, iş bulmanın, çalışmanın her şeyin vahşi bir rekabet ve yarışmaya bağlanması,

- Çocuğun ders, ödev, sınav yükünün durmaksızın artması,

- “En büyük küresel tehdit” katına yükseltilen görülmemiş genç işsizliği ve gençlerin ailelerine artan bağımlılığı,

- Kadına güvencesiz çalışma, 3 çocuk dayatması,

- İş bölümündeki değişimler ve neoliberal despotik çalışma rejimi nedeniyle çalışma yeteneğini kaybetmiş ve güvencesiz, dayanaksız hasta, sakat, yaşlı nüfusun hızlı büyümesi,

- Çocuk ve yanısıra hasta, sakat, yaşlı, işsiz nüfusun bakımının bireyselleştirilmesi ve kadının ev köleliğini ağırlaştırması,

- Ezilen kesimlerin en alt kademe işlerde yalıtılarak çalışmaları,

- Yoksulların sosyal yardımların kaybetmemek için kaçak çalışmak zorunda kalırken en sıkı dev-

let denetimi ve baskıların (başta kadınlar ve körtler olmak üzere) yoksulluk yardımı alanlara yapılması,

- Ezilen ulus, cins, cinsel yönelim, genç, engelli, yoksul ve göçmenlere dönük şiddet, baskı, engelleme ve kısıtlamalar,

- Tarihsel mücadele kazanımları çerçevesinde tüm burjuva iş yasalarında var olan işçinin emekgücü ile kişiliği arasındaki ayrımın da esnek güvensiz çalışmayla bulanıklaştırılması,

- İşçinin fizyolojik, zihinsel, psikolojik bütünlüğün ortadan kaldırılması,

- Ücretlerin ve hakedişlerin verilmediği angarya ve klasik köleliğe yaklaşan çalıştırma biçimleri,

- Emekçi yerleşimlerinin yıkılıp sermayeleştirilmesi, kentsel ortak mekanlara el konuluşu, doğanın yıkımı,

- Çalışma ve yaşamın hem zamanda mekanda parçalanması, hem de zaman-mekan cenderesinin giderek daralması,

- Sosyal yaşam alanlarına ve serbest zamana da artan müdahale ve kısıtlamalar,

- Eleştirel düşüncenin eğitimden ve basından tamamen kazınması, mali oligarşik “kamuoyu yönetimi” ve düşünce kontrolü,

- Banka-kredi kartları ve artan borç yükü ile mali köleliğin de ücretli köleliğin yapısal bileşeni haline gelmesi,

- Her türden baskı ve gericiğin de proleterleştirme süreçlerine içerili hale getirilmesi,

Resmi ve fiili, ifade, toplantı, örgütlenme ve eylem yasakları...

Çalışma koşullarındaki tahammül edilmez ağırlaşma ve güvencesizlikle birlikte, bunların tamamı -ve çok daha fazlası- proleterleşmenin yeni biçimleridir. Dünyada ve Türkiye’de “işçi sınıfının yeni durumu”nun ifadeleridir. Yeniden oluşum sürecindeki işçi sınıfının burjuvazi ve kapitalizmle bütünsel bir karşıtlık bilincinin gelişmesi de, kapitalist üretim ilişkilerinin içindeki uzlaşmaz çelişkilerin tarihsel gelişiminin bu yeni ve genişleyen kapsamından düşünülmalıdır. Yoksa işçilik tanımı ve sınıf mücadelesi dar ve tek biçimli olduğu kadar etkisiz bir sendikalizme indirgenmiş olur. Farklı toplumsal kesimlerin farklı proleterleşme biçim ve deneyimlerinin toplumsallaşmış ve siyasallaşmış (sosyalist) proleterya bilincinin oluşumu temelinde bütünlenebilmesi, buna bağlıdır.

Hepsinin temelinde yine ücretli kölelik vardır. Fakat ücretli kölelik de, finansal kölelik, sınav köleliği, performans köleliği, eğitim köleliliği, rekabet köleliliği, zamanda mekanda kölelik ile genişleyip derinleşmiştir. Aynı zamanda cinsel kölelik, ulusal kölelik, dinsel kölelik de (düz biçimde ona indirgenemez olmakla birlikte) ücretli köleliğe daha doğrudan ve daha derinlemesine bağlı ve içerili hale gelmektedir.

Üretim İlişkileri ve Devlet

Her biri bir öncekinden daha sarsıcı hale gelen ve daha uzun sürelerle yayılan sermayenin birikim krizleri, sermaye birikiminin emeğe karşı yıkıcı bir saldırganlıkla yeni bir temelden örgütlenmesini, onun için ölüm kalım sorunu haline getirir. Açığa çıkan dev çaplı yolsuzluklar, asalaklık, gasp ve rant üzerinden birikim, gerçekte kâr oranlarının düşme eğiliminin, artıdeğer krizinin (mevcut artıdeğer kapasitesinin yetmezliğinin) ifadesidir. Ve sermaye ne kadar büyür, yoğunlaşır, tekelleşir ise birikimini sürdürmesi o kadar zorlaşır; o kadar daha geniş çaplı, o kadar daha fiili ve güce dayalı sömürü, gasp ve yönetim organizasyonları yapmak durumunda kalır. “Sermaye kolektif bir üründür ve ancak birçok kişinin birleşik eylemiyle, hatta son tahlilde, ancak toplumun tüm üyelerinin birleşik eylemiyle harekete geçirilebilir.” (14)

Bugün büyük sermaye örgütlerinin koro halinde “orta gelir tuzağı” (bunu “orta artıdeğer yetmez hale geldi” diye okumak gerekir!) diye tempo tutmaları, sermayenin birikim krizi ve daha yüksek bir artıdeğer kapasitesini örgütlenme teyakkuzudur. Fakat daha yüksek bir artıdeğer kapasitesinin yaratılması, yalnız üretimin ve emeğin değil, tüm toplumun ve siyasetin yeni bir temelden organize ve seferber edilmesi demektir! Sermayenin yeni birikim stratejisi belgeleri ve eylem planlarının bir teki bile incelendiğinde, yasal düzenlemelerin işin yalnız bir parçası olduğu hemen görülür. Farklı coğrafi ölçeklerden sayısız ekonomik, toplumsal, siyasal, hukuki, kültürel, ideolojik kurum ve aracı, varolanları dönüştürerek ya da yeniden işlevlendirerek ve sayısız yeni kurum ve araç yaratarak, sermaye birikiminin azamileştirilmesi doğrultusunda esgüdümlemek, siyasal-yönetsel aygıtların da daha yüksek bir güç yoğunlaşması ve merkezileşmesi doğrultusunda dönüştürülmesini şart koşar. (15)

Örneğin Ulusal İstihdam Stratejisi, genellikle sanıldığı gibi yalnızca esnek-güvencesiz çalıştırma biçimlerinin yaygınlaştırılması ile sınırlı değildir, aileden eğitime, il özel idarelerinden sosyal politikalara, kadın, genç, kürt, engelli, kent yoksulu politikalarına kadar kapsamına alır. “Aktif İşgücü Piyasası Programı” (Ulusal İstihdam Stratejisi Belgesi’nin de temelini oluşturuyor), tıpkı sermayenin çalıştırdığı işçinin tuvalette geçirdiği saniyeleri bile kayıp sayması gibi, kafa emekçisi, kamu emekçisi, ev kadını, kürt, öğrenci, çocuk, emekli, engelli, kent yoksulu... sermaye birikimini doğrudan büyütmeyen, azami artıdeğer üretmeyen herkesi, her kurum ve ilişkiyi kayıp ve yük olarak gören, sermayenin birikim krizi adına ilan edilmemiş bir azami çalışma ve rekabet seferberliğidir.

Bu kapsamda eşgüdümlü dönüşümü örgütleyebilecek tek aygıt, tüm topluma dal budak sarmış kollarıyla burjuva devlettir. Fakat eski biçimiyle değil. Burjuva devletin sermaye birikimini, yani toplumsal üretim ilişkilerini, dolayısıyla tüm toplumu yeni bir temelden örgütleyebilmesi için, önce kendisini bu doğrultuda yeniden örgütleyebilmesi gerekir. Şu basit nedenle ki, sermaye birikiminin krizi, sınıflar arası, eşitsiz gelişen sermaye kesimleri arası, küresel odaklar arası güç çatışmalarıyla kaçınılmaz olarak devleti de krize iter. Devlet, sermaye birikiminin yeni bir temelden örgütlenmesinin hem tıkaçı hem de bunu gerçekleştirebilecek biricik siyasal-yönetimsel aygıttır. Sermaye birikimindeki her yapısal tıkanma, giderek daha kapsamlı bir dönüşüm isteyen sermaye kesimleri ile, mevcut üretim organizasyonu ve güç ilişkilerinin revize edilerek konsolide edilmesinden yana olan sermaye kesimleri arasında bizzat devlet üzerinde ve içindeki güç çatışması, devleti altüst eder. Bu sermaye içi çatışmalar birkaç yıla, bazan daha uzun sürelere yayılabilir, fakat genellikle, eninde sonunda birinciler kazanır. Oluşan yeni burjuva mali oligarşik iktidar bloğu, devleti yeniden dizayn eder. Burjuva güçler çatışması sürecinde kitlelere; “hukuk devleti”, “ileri demokrasi, barış, adalet”, “işçilere yeni haklar” vb türünden- ne vaat ederlerse etsinler, devletin yeniden dizaynı, kaçınılmaz olarak daha büyük bir burjuva mali oligarşik güç yoğunlaşması ve merkezileşmesi, işçi sınıfı ve kitlelerin çalışma, yaşam, yönetilme koşullarının ağırlaşması ile sonuçlanır. Çünkü sermaye birikiminin,

dolayısıyla sömürü ve yağmanın bir üst düzeyden örgütlenmesi, yanısıra bu süreçte tarihsel mücadele inisiyatifi ve istemleri artan kitlelerin yeniden zapturapt altına alınması ve en sonu burjuva güçler çatışmasının doğurduğu koşullar ve egemenlik-hegemonya krizinin çözülmesi, mali oligarşik güç yükseltimini de zorunlu kılar.

Sermayenin yeni birikim stratejisi de, fiili ve güce dayalı despotik bir karakter taşımaktadır. Toplumun giderek daha geniş kesimlerini giderek daha dibe çeken bir total sömürü anaforu gibi ilerleyen, işçilerin tüm yaşam enerjisini söküp alan, tüm haklarını gasp eden, tüm zamanlarını sermayenin dolaysız kontrolüne altına alan, toplumsal çalışma yeteneğini asalak araçlar tarafından alınıp satılabilen, kullanılıp atılabilir, kolayca tahrip ve imha edilebilir en değersizleştirilmiş bir metaya indirgeyen bir emek organizasyonu, baskısız ve zor-suz gerçekleştirilemez.

Kapitalist üretim ilişkileri, uzlaşmaz sınıf karşıtlığının temelidir. Sınıf mücadelesinin temel sorunları ise ancak politik alanda, sınıflar arası güç ve iktidar ilişkileri bağlamında çözülebilir. Belli bir üretim ilişkisindeki her ciddi değişim, o üretim ilişkilerinin düzenleyicisi ve yeniden üreticisi olan devleti de krize iter. Fakat üretim ilişkilerinin yeniden örgütleyicisi de yine devlettir. Bu yüzden üretim ilişkileri ile iktidar ilişkileri (devlet) arasındaki tarihsel-diyalektik bağı kavramak, sınıf mücadelesinde çok kritik bir önem taşır.

AKP Hükümetinin rejim çatışması ve seçimleri gözeterek Ulusal İstihdam paketlerinden bazılarını ötelemesi, bazılarını bir nebze yumuşatması kimseyi yanıltmamalıdır. Paketlerin çoğu fiilen uygulamadadır. Neoliberal despotik çalışma rejimi zaten ulaştığı yaygınlık koşullarında, çok katmanlı, çok parçalı, bireysel sözleşmeye dayalı işçi kitleleri arasında rekabeti büyütürken, kendiliğinden yeniden üretilir hale gelmiştir. (16) Örneğin her asgari ücret düşürümü, eskiden fazla mesaiye karşı direnen işçileri günde 20 lira fazlası için fazla mesaiyi kendileri ister hale getirmekte, 12 saatlik işgünü “kendiliğinden” standartlaştırmaktadır. 2001 ekonomik-siyasal kriz ve yeniden yapılandırma çerçevesinde hükümet olan AKP’nin ilk büyük icraatlarından birinin 2003 tarihli Yeni İş Kanunu olduğu unutulmamalıdır. Devlet sarsıntılar içindeyken, Yeni Taşeronluk düzenlemesi ve Kadın İstihdam +

3 çocuk paketinin tekrar tekrar gündemde olması, burjuvazi açısından sömürü organizasyonunu yeniden yapılandırmanın devletini yeniden yapılandırmaktan daha az önemli olmadığını göstermeye yeter. Diğer taraftan devlet krizinin yeniden yapılanma süreçlerini yavaşlatıp kırılğanlaştırması da görülmelidir. (17) Burjuvazi ve devletin sarsılıp kırılğanlaştığı bir süreçte, Ulusal İstihdam paketlerinin ötelenmesi veya yumuşatılması değil, strateji belgesinin ve neoliberal despotik çalışma rejiminin tümünden kaldırılması ve proleter demokrasi için mücadelenin yükseltilmesinin elverişli zemini vardır.

Sonuç

“Bütün kapitalist üretim sistemi, işçinin emek gücünü meta olarak satmasına dayanır.” (18)

Kamu hizmetlerinin, eğitimin, sağlığın... piyasalaştırılması üzerine çok konuşuldu. Fakat hepsinin temelinde yatan, tüm toplumsal emekgücünün azami piyasalaştırılması üzerine hiçbir şey. Oysa asıl sorun budur, Ulusal İstihdam Stratejisinin tüm ruhu da burada yatar.

Ulusal İstihdam Stratejisi “işgücü piyasasına erişim kolaylığı ve hizmetleri” diye paketlenirken asıl örtbas edilen işte budur: Daha geniş kesimlerin çalışmasını engelleyen tam da bu “işgücü piyasası”nın ta kendisidir! İnsanın toplumsal üretim ve yaşama katılabilmek için önce kendi çalışma yeteneğini meta olarak piyasada satmak zorunda oluşudur. Kapitalizm öylesine bir sistemdir ki, kişinin toplumsallaşabilmesinin koşulu, çalışma yeteneğini, yani toplumsallığının temelini, başkasına satmak zorunda kalmaktadır!

Ve ne kadar daha geniş yığınlar çalışma yeteneklerini satışa çıkarmak zorunda kalırlarsa: Toplumun tüm yaşam enerjisi kapitalistler tarafından o kadar ucuza kapatılır. O kadar hoyratça sömürülür. Ne kadar çok çalışma yeteneği piyasaya sürülüyorsa, kapitalistin de o kadar almama, o kadar süründererek, ücret ve onur kırarak, köleleştirerek alma hakkı vardır. İşgücü piyasası, sermayenin emek üzerindeki diktatörlüğünün temel biçimidir. Çalışma/üretim yeteneğinin toplumsal niteliği ne kadar geliyorsa, o kadar metalaştırılması zaten kapitalizmin çelişkisinin ta kendisidir. İşgücü piyasasının tam neoliberalize edilmesi de, bu çelişkinin çözümü değil, son sınırına kadar genelleşip derinleşmesidir.

Ulusal İstihdam Stratejisi, çalışma yeteneğinin daha kolay alınıp satılmasını sağlar görünür. Fakat neoliberal işgücü piyasası, “serbest piyasa” filan değildir. Toplumsal çalışma/üretim yeteneğini kendi isteklerine göre formatlayıp güdümlenen, disipline edip fiyatlandırılan küresel tekelleri kapitalizm ve mali oligarşisidir. Çalışma yeteneğinin satışı da işçi tarafından “serbestçe” yapılmaz, tekelleri köle tüccarlığı şirketleri tarafından yapılır. Neoliberal işgücü piyasasının asıl sağladığı işçi ile çalışma yeteneği arasında kat kat daha fazla asalak araçların girmesi (modern köle tüccarlığı), çalışma yeteneğinin daha sıkı boyunduruk altına alınması, daha kolay ve hızlı değersizleştirilmesi, daha vahşi sömürülmesi, daha kolay atılması, daha kolay ve tahrip ve imha edilebilmesidir.

Çalışmanın, çalışma yeteneğinin gerçek anlamda toplumsallaşmasının önündeki asıl engel budur: Çalışma yeteneğinin meta olması ve işçilerin yaşayabilmek için onu satmak, kendilerini sömürmek zorunda oluşlarıdır. Öyleyse asıl yapılması gereken işgücünü (“serbestleştirmek”, “özgürleştirmek” lafzı altında) daha fazla metalaştırmak, işgücü piyasasını daha fazla neoliberalize etmek değil, kaldırmaktır.

Herkesin çok yönlü yetilerle birlikte, istediği çalışma konuları ve alanlarını belirleme, deneme ve istediğinde değiştirmede özgür olarak çalışma hakkına -biçimsel değil fiili olarak- sahip olduğu, herkesin çalışma/üretim yeteneğinin doğrudan toplumsal niteliğinin tanındığı ve kendi toplumsal bileşik üretim/emek süreçlerinin biçimi ve sonuçları üzerinde doğrudan toplumsal-bireysel söz, karar ve erke sahip olarak gerçekleştirdiği, çalışmanın zorunluluk, açık/örtük baskı, zahmet ve yabancılaştırıcı bir faaliyet olmaktan çıkıp gönüllü, bilinçli ve hem kendisi hem de toplum için yararlı,

Ulusal İstihdam Stratejisi “işgücü piyasasına erişim kolaylığı ve hizmetleri” diye paketlenirken asıl örtbas edilen işte budur: Daha geniş kesimlerin çalışmasını engelleyen tam da bu “işgücü piyasası”nın ta kendisidir! İnsanın toplumsal üretim ve yaşama katılabilmek için önce kendi çalışma yeteneğini meta olarak piyasada satmak zorunda oluşudur.

çok yönlü ve yaratıcı bir faaliyet haline geldiği, günde 6 saat haftada 5 günden başlayarak çalışma sürelerinin hızla kısaldığı, çalışma yeteneğinin kişinin kendi iradesi dışında kullanılmasının ve çalışma sürecinde eleştirel düşünme, iletişim, hareket ve diğer ihtiyaçlarının kısıtlanmasının, sömürü amacıyla kullanılmasının, piyasalaştırılmasının, alınıp satılmasının kesinkes yasak olduğu bir yaşam düşlemeliyiz.

Ulusal istihdam stratejisinin tüm cingözlüğü “işgücü piyasası”nın/işçilerin çalışma yeteneğini satmak zorunda kalmasının doğal ve ebedi kabul edilmesi üzerine kuruludur. Bu bir kez doğal kabul edildiğinde, geriye en fazla, giderek daralan ve erozyona uğrayan bir alana sıkışmış olarak, eldeki mevcut kısmi güvenceli “işler”i koruma çabası kalır. Öncelikle bunu aklımızda tutmalıyız.

Kaynaklar

1. Ulusal İstihdam Stratejisi Belgesi'nin tam metni için bkz: [<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/05/20140530-7-1.pdf>].
2. Kriz döneminde sermayenin “olağanüstü esneklik” istemlerinin bir çerçevesi için bkz. TİSK, “Kriz Döneminde Endüstri İlişkileri”, İşveren Özel Eki, Cilt: 47, Sayı: 4, TİSK Yayınları, Ankara, 2009.
3. Kutlu, D. “Olağanüstü Dönem Olağanüstü Esneklik”, [http://www.academia.edu/3377151/Olaganustu_Donem_Olaganustu_Esneklik], (erişim tarihi: 08.08.2014).
4. Bkz. TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu'nun Türkiye Sanayi Stratejisi üzerine yaptığı açıklama: [<http://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=134&lst=MansetListesi>], (erişim tarihi: 09.08.2014).
5. Oğuz, Ş. “Krizi Fırsata Dönüştürmek: Türkiye’de Devletin 2008 Krizine Yönelik Tepkileri”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 44, Sayı 1, 2011, s. 1-23. “Bu politikaların temel hedefi, yüksek katma değerli sanayi yatırımlarına öncelik verilmesi ve emek üzerinde yeni kontrol mekanizmalarının kurulması yoluyla uluslararası rekabet gücünün artırılmasıdır. Krizden sonra alınan ekonomik önlemlerde yatırım ve istihdamı artırma söyleminin zorunlu olarak ön plana çıkması, bu politikanın derinleştirilmesi için meşru bir zemin hazırlamıştır”.
6. Ulusal İstihdam Stratejisi Belgesinde, devletin resmi ideolojik teamülleri gereği, Kürtler “dezavantajlı kesimler” içinde sayılmamaktadır. Oysa 2009 yılında açıklanan Yeni Teşvik Sisteminde Güneydoğu ve Doğu Anadolu'nun Birinci Derece Öncelikli Teşvik Bölgeleri kapsamına alınması, yine 2008-9 dan itibaren hızla büyütülen inşaat sektöründe taşeron Kürt işçilerin sayı ve oranının hızla yükselmesi, en ağır, tehlikeli, güvencesiz ve en düşük ücretli işler kapsamında Kürtlerin “dezavantajlı” kesimler arasında yer aldığı göstermektedir.
7. Narin, Ö. “Bologna Sürecinin Bir Başka Yüzü: Vafsin Metalaşması ve ‘Özgeçmiş’yle Amele Pazarında Kendini Beğendirmeye Çalışan ‘Soyut Emek’” İçinde: Öz, D., Atbaşı, F.D. ve Bürkev, Y. (Der) Gerçek Yıkıcı ve Yaratıcı, NotaBene Yayınları, Ankara, 2011
8. Çoban, B. “Kadın İstihdam Paketi: Kadın Emeginin Esnekleşmesi”, DİSK-AR Dergisi, Sayı 2: Kış 2014, Ayrıca bkz, Kadın Emegi Platformu, “Kadın İstihdamı Yasa Tasarısı Kime Müjde”, [http://gercekgazetesi.net/sites/default/files/kep_brosur.pdf], 2013.
9. Özkaplan, N., “İş ve Aile Yaşamı Dengesi: Yeni Bir Olanak mı”, İktisat Dergisi, Sayı:514, 2010.
10. Marx, K. ve Engels, F. Alman İdeolojisi, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2013.
11. Cemal, M. Eşitlikçi Toplumlar, Belge Yayınları. 1996, s.119
12. Thompson, E.P. İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu, Birikim Yayınları, İstanbul, 2012.
13. Türkiye’de son yıllarda eğitilmiş mesleklerdeki proleterleşme süreçlerine ilişkin araştırmalarda bir zenginleşme dikkat çekiyor. Bkz. Prof. Dr. Cem Terzi, Sağlık Piyasalaşırken Hekimler İşçileşiyor, e-makale. Dr. Ünlütürk Ulutaş, Türkiye’de Sağlık Emek Sürecinin Dönüşümü, NotaBene Yay. Elif Aksu Kaya, Emek Süreçlerinde Dönüşüm ve Mühendis Emegi, EMO yayınları, e-kitap. Kasım Akbaş, Avukatlık Mesleğinin Ekonomi-Politiği. Yrd. Doç Derya Keskin Demirel, Eğitimde Piyasalaşma ve Öğretmen Emeginde Dönüşüm, Kocaeli Üniversitesi, e-kitap. Dr. Erkan Aydoğanlı, Emek Sürecinin Dönüşümü, Kültür Sanat Sen, e-kitap. Tanıl Bora (editör), Boşuna mı Okuduk, İletişim Yay. Ayşe Buğra (derleyen), Sınıftan Sınıfa: Fabrika Dışı Çalışma Manzaranı, İletişim Yay. ... Kramponlu İşçiler, ...
14. Marx, K. ve Engels, F. Komünist Parti Manifestosu, Sol Yayınları, Ankara.
15. Oğuz, Ş. “Türkiye’de Kapitalizmin Küreselleşmesi ve Neoliberal Otoriter Devletin İnşası”, Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, Temmuz-Aralık 2012: Sayı 45-46, 2012.
16. Dardot, P. ve Laval, C. Dünyanın Yeni Aklı: Neoliberal Toplum Üzerine Deneme, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012.
17. Öngen, T. “Devletin Yeniden Yapılandırılması”, [<http://www.soldefter.com/2012/07/01/devletin-yeniden-yapilanmasi-tulin-ongen/>], 1 Temmuz 2012, (erişim tarihi: 09.08.2014).
18. Marx, K. Kapital Cilt 1, Yordam Yayınları, İstanbul, 2014, s. 411.●